

cd.

"Noesis" - nowe czasopismo rumuńskie z historii nauki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 22/2, 396-398

1977

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Lektura materiałów sympozjum niemiecko-radzieckiego z zakresu historii geologii nasuwa myśl o konieczności zorganizowania sympozjum niemiecko-radziecko-polskiego. Na takiej imprezie z pewnością uzyskalibyśmy ciekawszy obraz osiągnięć polskiej myśli badawczej. Zanim jednak dojdzie do spotkania, warto aby w drugim sympozjum radziecko-niemieckim — zaplanowanym w Jerewanu w roku 1980 — wzięło udział więcej polskich historyków nauki.

Zbigniew Wójcik
(Warszawa)

„NOESIS” — NOWE CZASOPISMO RUMUŃSKIE Z HISTORII NAUKI

Od 1973 roku Rumuński Komitet Historii i Filozofii Nauki rozpoczął wydawanie czasopisma z zakresu historii i filozofii nauk pt. „Noesis”. Ukazuje się ono raz na rok, a obejmuje prace uczonych rumuńskich — prezentowane w językach kongresowych (głównie jednak w angielskim i francuskim) dotyczące przede wszystkim dziejów i rozwoju nauki ojczystej w XIX i XX wieku.

Tom I, wydany pod redakcją S. M. Milcu w 1973 roku, zawiera teksty referatów wygłoszonych na kolokwium filozofii i historii nauki, które odbyło się w kwietniu i maju 1972 r. w Bukareszcie. Przedstawiono je na czterech sesjach.

Pierwsza — poświęcona została rumuńskim instytucjom naukowym, działającym przed 1866 rokiem, tj. przed utworzeniem Société Académique Roumaine, które w 1879 r. przekształcono w Akademię Rumuńską. Podczas obrad wygłoszono 16 referatów: S. Bărsănescu omówił pierwsze próby instytucjonalizacji życia naukowego w Rumunii zaczynając od Académie de Suceava, związanej z Aleksandrem Le Bon, księciem panującym w Mołdawii w latach 1400—1432). E. Pop zajął się rumuńskimi towarzystwami naukowymi, które działały w Transylwanii przed rokiem 1866. Pierwsze z nich zostało utworzone w 1795 r. A. Dima wygłosił referat o *Towarzystwach poprzedzających powstanie Akademii Socjalistycznej Republiki Rumunii*, A. Stoian — o *Collège National S. Sava* (najdawniejszej uczelni wyższej założonej w 1818 roku, w której prowadzono wykłady w języku rumuńskim). A. Arsenescu naszkicował działalność *Towarzystwa Medycyny i Przyrodników w Jassy* działającego w latach 1830—1833. J. Spielman przypomniał o pierwszych instytucjach akademickich u Saksonów i Węgrów z Transylwanii.

Druga sesja przeznaczona była na omówienie rumuńskiej myśli antropologicznej, a obejmowała referaty: V. Săhleanu — *Orientacje w badaniach fenomenu ludzkiego w nauce rumuńskiej*, G. Brătescu — *Koncepcje antropologii medycyny rumuńskiej z I połowy XX wieku*, I. Oprescu — *Zainteresowania antropologiczne na łamach „Convorbiri Literare” i „Contemporanul”*, S. A. Milcu — *Myśl antropologiczna F. Rainera (1874—1944)*, M. Popescu-Spineni i I. F. Georgescu-Viste — *Zainteresowania antropologiczne S. Mehedintiego (1869—1962)* oraz R. Tomoinga — *Antropologia filozoficzna M. Ralea 1896—1964*.

Trzecia sesja poświęcona została rozwojowi techniki na terenie Rumunii. Referat wstępny pt. *Aspekty ewolucji myśli technicznej w Rumunii* wygłosił A. Beles, następnie R. Radulet mówił o *Początkach energetyki rumuńskiej*, a S. Bălan o *Betonie zbrojonym prefabrykowanym pod koniec XIX wieku w Rumunii*. *Zarys Historii materiałów konstrukcyjnych w Rumunii* został nakreślony przez S. Bălana i I. Ivanova. Natomiast I. Ivanov i G. Ivanovici opisali *Pierwsze pracownie sporządzania miar i metrycznych ciężarów w Rumunii*.

Poczas czwartej sesji — omawiano przeszłość i rozwój matematyki w Rumunii. S. Teleman przedstawił *Zarys rozwoju analizy funkcjonalnej w Rumunii*, C. A. Cazacu dał podobną pracę na temat *Analizy złożonej*, R. Cristescu zajął się *Badaniami nad przestrzeniami liniowymi prowadzonymi w Rumunii*, R. Miron, V. Cruceanu i I. Vaisman zaprezentowali referat pt. *Geometria w Jassy w okresie od 1944 do 1972 r.*, S. Marcus nakreślił *Pięć etapów rozwoju teorii funkcji rzeczywistych w Rumunii*, N. Boboc — *Wkład rumuńskiej szkoły matematycznej do teorii potencjału*, N. Teodorescu i I. Vadula przedstawili *Główne etapy w rozwoju informatyki w Rumunii*, G. Mihoc dał zarys historyczny rumuńskiej szkoły teorii prawdopodobieństwa, statystyki matematycznej, badań operacyjnych, a O. Onicescu mówił o *Matematyce przyszłości*.

Piąta sesja — na temat narodowych i powszechnych pierwiastków w twórczości naukowej — stanowiła pogranicze zainteresowań filozofów i historyków nauki.

W 1974 r. opublikowano II tom „Noesis”. Umieszczono w nim referaty prezentowane na zebraniu historyków nauki, które odbyło się w Bukareszcie w 1973 roku. Na wstępie znajduje się praca R. Răduleta pt. *Mikołaj Kopernik — w 500-lecie urodzin*. Większość zaś tekstów dotyczy polityki naukowej i historii organizacji badań naukowych w Rumunii. Tak więc S. Bălan (sekcja pierwsza) przedstawił szkic rozprawy *Przenikanie nauki pomiędzy krajami*, S. Goliat zajął się *Polityką naukową wobec nauk społecznych w Rumunii*, A. Arsenescu natomiast mówił o *Ludziach i ideach w dziejach badań naukowych w Rumunii*, (uwzględniając szczególnie wpływ poglądów biologów G. Antipa i E. Racovitza, geologa L. Mrazeca, historyka V. Parvana i socjologa D. Gusti). W obradach sekcji następnej, poświęconej historii narzędzi i dawnych zbiorów przyrządów mierniczych na terytorium Rumunii, zabierali kolejno głos: G. Ivanoviči i I. Ivanov na temat *I. Gika jako prekursora systemu metrycznego w Rumunii*, I. Spielmann i G. Baicu — *Dawny farmaceutyczny system wagowy na ziemiach rumuńskich od XVI w.*, G. Brătescu, C. I. Bercus — *Zbiór przyrządów mierniczych w medycynie rumuńskiej*, I. Ivanov, G. Ivanoviča — *Pierwsze sprawdziany i próby przyrządów metrycznych w Rumunii (po 1884 r.)*, G. Anghel — *Srednio-wieczne miary objętości używane w Transylwanii w zbiorach Musée d'Histoire d'Alba Julia*, I. Ivanov, G. Ivanoviča — *Ważne momenty z okresu przystąpienia Rumunii do systemu konwencji metrycznej (1884)*.

Trzecią sekcją — obradującą nad rozwojem fizyki i mechaniki w Rumunii — rozpoczęto studium bibliograficznym pióra I. Ivanova i F. Stematina pt. *Problemy fizyki w czasopismach rumuńskich XIX wieku*. Następnie N. Bărbulescu i I. Ivanov przedstawili dwie wspólne prace: *B. Bungețianu (1860—1932) — pierwszy akustyk rumuński* oraz *C. Stătescu (1878—1950) — pionier nauczania fizyki w Rumunii*. Dalsze referaty wygłosili: I. C. Singeorzan — *Pierwsze rumuńskie towarzystwo astronomiczne i jego fundatorzy* i A. Dankanits — *Zainteresowania astronomią w Transylwanii w XV—XVI wieku*. Z okazji stuletniej rocznicy urodzin dwóch rumuńskich matematyków: D. Pompeiu (1873—1954) i G. Țițeica (1873—1939) przygotowano 4 referaty okolicznościowe: S. Marcusa — *D. Pompeiu — matematyk o światowym znaczeniu*, E. Romana — *Kilka uwag na temat pracy D. Pompeiu*, F. T. Cămpăna — *Życie i działalność G. Țițeica* oraz E. Romana — *Echa dzieł G. Țițeica*. Ponadto tom zawiera część I bibliografii i historii matematyki w Rumunii z lat 1841—1933. Tom zamyka dział pt. „Teksty niewydane. Korespondencja”. Zamieszczono tu niepublikowane listy do uczonych rumuńskich (S. Hareta, C. Țițeica, C. Istrati, G. Antipa, E. Racoviță, P. Sergescu i in.) od uczonych zagranicznych: matematyków (E. Cartan, E. Picard, P. Appell), fizyków (A. Einstein, L. de Broglie, M. Planck) i biologów (L. Pasteur, E. Haeckel). Z okazji setnej rocznicy urodzin matematyka G. Țițeica re-

dakcja wybrała kilka listów z prywatnej kolekcji jego córki, prof. Gabrieli Țițeica, pisanych do jej ojca przez uczonych zagranicznych; wśród nich są także listy Polaków: W. Sierpińskiego i Mazurkiewicza. Dołączono też facsimile wyżej wspomnianych rękopisów.

Tom III — wydany w 1975 r. — obejmuje referaty wygłoszone na kolokwium filozofii i historii nauki, które odbyło się w Bukareszcie w maju 1973 r. Przedmiotem obrad sekcji pierwszej była historia chemii w Rumunii. Referaty wygłoszili: C. Drăgulescu na temat pierwszych wiadomości z zakresu chemii w Rumunii, — *Rzecz o Dymitrze Cantemir*; następnie C. G. Macarovici — *Pionierzy wyższego nauczania fizyki i chemii: S. Micle i A. Martin*; C. Bodea i M. Ionescu — *Twórcy szkoły chemii organicznej w Cluj-Napoca, 1920—1945*, Mircea Ionescu — *Historia chemii rolnej w Rumunii*. Sekcja druga zajmowała się historią nauk technicznych. Wygłoszono 5 referatów; m. in. H. Colan mówił nt. *Problemy historii metalurgii*. Sekcję trzecią przeznaczono na omówienie historii nauk rolniczych i leśnych. A. Visiliu mówił o wiedzy rolniczej w prehistorii i w okresie starożytnym na terytorium rumuńskim, G. Constantinescu i T. Martin — o rozwoju ośrodków i specjalizacji uprawy winorośli, N. Ceaponi — o historii roślin hodowlanych w Socjalistycznej Republice Rumuńskiej, L. Popescu-Zeletin — o historii nauk leśnych w Rumunii. Obrady sekcji czwartej koncentrowały się wokół historii pedagogiki. Zaprezentowano 5 referatów: S. Bărsănescu — *Dymitr Cantemir i pedagogika. Z okazji 300-letniej rocznicy narodzin*, A. Andea — *Przyczynek do myśli pedagogicznej S. Barnutiusa*, C. Apreotesei — *Działalność kronikarza-humanisty z epoki Oświecenia w dziedzinie nauczania i pedagogiki*, I. Ilescu — *Cenne dzieło z historii pedagogiki rumuńskiej: kurs historii pedagogiki narodowej Lazara Petrovici*, G. Vaideanu, I. Orghidan *Nowatorskie kierunki w rumuńskiej myśli pedagogicznej w okresie międzywojennym*. Tematem ostatniego kolokwium było omówienie genezy pierwszych uniwersytetów i rozwoju działalności naukowej na terenie Rumunii. Na ogólny obraz złożyły się 3 referaty: S. Bărsănescu — *Akademie w Bukareszcie i w Jassy a rozwój nauki*, S. Pascu — *Szkolnictwo wyższe w Transylwanii*, A. Arsenescu — *Akademia Mihăileana i rozwój myśli naukowej w I połowie XIX wieku w Mołdawii*. W dziale „Rocznice” zamieszczono artykuł S. Bărsănescu pt. *G. Lazar oraz jego myśl filozoficzna i pedagogiczna* (z okazji 150-lecia śmierci) oraz pracę C. G. Macarovici *Aspekty życia i dzieła Abu Raikhan Beruni*. Na końcu omawianej publikacji podano II część bibliografii dotyczącej historii matematyki w Rumunii, która obejmuje lata od 1811 do 1933.

Jak wynika z zapowiedzi wydawniczych, w **tomie IV** przewiduje się druk referatów z kolokwium, które odbyło się w listopadzie 1973 r. Obrady sekcji pierwszej poświęcono pionierom nauki rumuńskiej na polu fizyki, mechaniki, biologii, medycyny, nauk prawnych, ekonomicznych i nauki o literaturze. Przedmiotem obrad innej sekcji było nauczanie medycyny i farmacji w Rumunii oraz omówienie początków rumuńskiej biologii. Osobne posiedzenia poświęcono niektórym problemom współczesnej nauki rumuńskiej i dyskusji nad pojęciem ewolucji w nauce (szczególnie implikacje ewolucji w matematyce, etnologii, biologii i pedagogice). Tom IV będą dopełniały materiały dotyczące rocznic, korespondencja i rękopisy uczonych rumuńskich, a także III część bibliografii dotyczącej historii matematyki w Rumunii.